

Investigating the Agriculture-Animal Husbandry Potentials of Trainees Who Receive Training at DAP Farmer Training Center at Van Yüzüncü Yıl University

Serhat YILDIZ¹ Suna AKKOL² Suphi DENİZ³

¹ Van Yüzüncü Yıl University, Vocational School of Gevas, Department of Veterinary, Van, Turkey

² Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Agriculture, Department of Biometry and Genetics, Van, Turkey

³ Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Veterinary Medicine, Department of Animal Nutrition and Nutritional Diseases, Van, Turkey

Received: 11.02.2019

Accepted: 01.10.2019

ABSTRACT

This study was carried out with the purpose of determining the general statuses and current production infrastructures of farmers in the province of Van in Turkey who deal with agriculture and animal husbandry and providing recommendations by finding out about the problems that lead to reduction in production. For this purpose, survey forms that were held with trainees who attended training programs at DAP (Eastern Anatolian Project) Farmer Training Center at Van Yüzüncü Yıl University were utilized. The vast majority (89.51%) of the participants of these training programs consisted of low-income individuals, and a significant part among these individuals (37.90%) owned agricultural land with areas in the range of 5-20 da. The ratios of those who acquired the coarse feeds and concentrate feeds that were used at their establishment from outside were found respectively as 21.55% and 43.56%. Most participants stated that they grazed their animals in forage land (90.87%) and did not use silage (81.60%). 60.37% of the participants took part in cattle breeding, 28.11% took part in sheep breeding, 53.54% were not involved in any agricultural association, and 58.18% did not receive agriculture-related assistance. The main problem in the establishments was determined as feeds and feeding the animals (25.75%), which were followed by health problems (21.89%).

Keywords: Enterprise Structure, Feed and Nutrition Problems, Mechanization, Health

ÖZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde Eğitim Alan Kursiyerlerin Tarım-Hayvancılık Potansiyellerinin Değerlendirilmesi

Bu çalışma, Van ilinde tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçilerin genel durumlarını ve mevcut üretim altyapılarını belirlemek, üretimin azalmasına neden olan sorunların saptanarak çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi DAP (Doğu Anadolu Projesi) Çiftçi Eğitim Merkezi'nde eğitimlere katılan kursiyerlerle yapılan anketler kullanılmıştır. Eğitimlere katılanların büyük çoğunluğu düşük gelirli (%89.51) bireylerden oluşmakta ve önemli bir bölümünün 5-20 da (%37.90) tarım arazisine sahip oldukları belirlenmiştir. İşletmede kullanılan kaba ve kesif yemleri, dışarıdan temin edenlerin oranı sırasıyla %21.55 ve %43.56 olarak bulunmuştur. Ankete katılanların çoğunluğunun hayvanlarını merada (%90.87) otlattıkları ve silaj kullanmadıkları (%81.60) belirlenmiştir. Ankete katılanların %60.37'sinin sığırcılıkla, %28.11'inin koyunculukla uğraştıkları, herhangi bir tarımsal örgütlenmede yer almayanların oranı %53.54 ve tarımsal desteklerden faydalanmayanların oranı ise %58.18 olarak tespit edilmiştir. İşletmelerde yem ve hayvan besleme sorunu (%25.75) temel sorun olarak belirlenmiş, bunu sağlık sorunları (%21.89) izlemiştir.

Anahtar Kelimeler: İşletme Yapısı, Yem ve Beslenme Sorunları, Mekanizasyon, Sağlık

GİRİŞ

Ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Van ili, şiddetli karasal bir iklime sahip olmakta birlikte, ülkenin en fazla güneş alan illerinden biridir. Van İli 2.100.300 ha alana sahip olup, arazilerinin %17.72'sini tarım, %64.71'ini çayır-mera, %1.25'ini orman fundalık ve %16.32'sini de tarım dışı arazi oluşturmaktadır. Toplam

tarım arazisinin %27.2'si hububat ekim alanı, %28.1'i yem bitkileri ekim alanı, %0.5'i diğer tarla ürünleri ekimi, %1.2'si bağ-meyve tarımı, %0.4'ü açıkta sebze üretim alanı, %30.8'i nadas alanı ve %1.8'ini kullanılmayan tarım arazileri oluşturmaktadır. Van İli'nde 372.196 hektar tarım arazisinin 123.173 hektarı (%33.1) sulanmaktadır. Kaba yemler içerisinde çayır-meralar toplam üretimin

%43.4'ünü oluşturmakta, yem bitkilerinin payı ise %44.4'tür. Toplamda 119.733 ha çayır alanları, 1.239.289 ha mera alanlarına sahiptir (Anonim 2013; TÜİK 2018a). Van ili, Türkiye'de hayvancılık faaliyetlerinin en yoğun olarak yapıldığı iller arasında yer almaktadır. 2017 verilerine göre Van ilinde her yaşta toplam 186.099 büyük baş ve 2.738.054 küçükbaş hayvan bulunurken Ülke genelinde ise toplam 16.103.025 büyük baş ve 44.312.308 küçükbaş hayvan bulunmaktadır (TÜİK 2018b).

Hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen ürünlerin başında süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri gelmektedir. Küçükbaş hayvancılık kapsamında koyun sütü üretiminde 119.209 ton ile lider kent konumundadır. Bunun yanında Van ili keçi sütü üretiminde de 9.843 ton ile 8. sıra ile ülkenin önemli kentleri arasındadır. Kırmızı et üretiminde ise Van ili büyükbaş hayvancılıkta orta sıralarda, küçükbaş hayvancılıkta ise üst sıralardadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin en temel girdisi yemdir. Ayrıca yem, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerindeki maliyetlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Mevcut durumda yem bitkileri, Van ilinde en fazla alanda yetiştiriciliği yapılan tarımsal üründür. Ayrıca, yem bitkileri tarımının yüksek olması, tarıma dayalı sanayiinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır (TÜİK 2018a).

Ülkelerin kalkınması için lokomotif güce sahip sektörlerin başında eğitim faaliyetleri gelmektedir. Tarımsal faaliyetleri gelişmiş ülkelere bakıldığında, bunların tarımsal eğitime de önem verdikleri görülmektedir. Ülkemizde ve özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde, tarım sektöründe çalışanların büyük çoğunluğu eğitim seviyesi düşük bireylerden oluşmaktadır. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde tarımsal faaliyetler kapsamında verilen eğitimlere katılan kursiyerlerle yapılan bir çalışmada, kursiyerlerin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu (ilköğretim ve altı %78.91), bu kursiyerlerin sadece %21.72'sinin daha önce herhangi bir tarımsal eğitim aldığı tespit edilmiştir (Yıldız ve ark. 2019).

Ülkemizde kırsal alanda yaşayan insanların birçoğu geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Kullanılabilir arazi kaynakları sınırlı olduğundan, kırsal kesimin hayat standardını yükseltmek ve daha iyi bir yaşam düzeyini sağlamak, tarımda sınırlı üretim kaynaklarından en iyi şekilde yararlanmakla mümkün olacaktır. Bu nedenle, Van ilinde mevcut tarımsal faaliyetlerle uğraşan çiftçilerin genel durumlarını ve mevcut üretim altyapılarını belirlemek, üretimin azalmasına yol açan sorunların saptanarak çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde eğitimlere katılan kursiyerlerle bu çalışma yapılmıştır.

MATERYAL ve METOT

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde eğitimlere katılan 250 kursiyer ile yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerle yapılan anketlerden elde edilen veriler, çalışmanın materyalini oluşturmuştur. Eğitimlere Van ilinin Bahçesaray, Çatak, Edremit, İpekyolu, Muradiye, Tuşba ve Özalp ilçelerinden katılımlar gerçekleşmiştir. Anket çalışması Mayıs 2017-Mayıs 2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Anket sorularının değerlendirilmesinde SAS (2014) paket programı kullanılmış ve verilere ki-kare (χ^2) test istatistiği uygulanmıştır.

BULGULAR

Eğitilmelere katılan kursiyerlerin bazı özellikleri

Eğitilmelere katılan çiftçilerin (kursiyer) büyük çoğunluğunun 31-40 yaşları arasında (%30.00) olduğu; kadın kursiyerlerin oranı %5.65, erkek kursiyerlerin oranı %94.35; evli olanların oranı %80.17, bekâr olanların oranı ise %19.92 olarak belirlenmiştir. Ankete katılanların %56.68'inin 5-6 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olduğu ve hane halkı sayısına göre çoğunlukla 6-7 kişi ve daha kalabalık ailelerden (%74.50) meydana geldiği tespit edilmiştir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde, okula gitmeyenlerin oranı %13.36, okur-yazar olanların oranı %19.43, ilkökul mezunu olanların oranı %22.27, ortaokul mezunu olanların oranı %19.03, lise ve dengi okul mezunu olanların oranı %10.93, üniversite mezunu olanların oranı ise %4.45 olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Gelir-gider durumu

Eğitilmelere katılan kursiyerlerin büyük çoğunluğu, kendi evlerinde (%80.42) ikamet ettiklerini ve 2000 TL'nin altında aylık gelire (%89.51) sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Kursiyerlerin %70.89'unun tarım dışı gelirlerinin olmadığı, hayvancılık ile birlikte yapılan diğer tarımsal faaliyetlerin ise %11.86'ı meyvecilik, %11.86'ı sebzeçilik, %60.45'i tarla tarımı, %11.30'u ticaret ve %4.52'si diğer faaliyetler olduğu belirlenmiştir. Gider kalemlerinden olan veteriner hekim hizmeti alanların oranı %48.84 ve almayanların oranı ise %51.16 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Hayvanların besleme durumu

Eğitilmelere katılan kursiyerlerin, hayvanları beslemek için kaba ve kesif yemleri, dışarıdan temin edenlerin oranı sırasıyla %21.55 ve %43.56 olmuştur. Kursiyerlerin çoğunluğunun hayvanlarını merada otlattıkları (%90.87) ve silaj kullanmayanların çoğunlukta (%81.60) olduğu belirlenmiştir. Yetiştiricilerin, hayvanların ihtiyaç duydukları tuz ve vitamin-mineral takviyelerini her gün (%17.12), haftada bir kez (%30.63), ayda bir kez (%22.97), yılda 1-2 kez (%16.22) ya da hiç vermedikleri (%13.06) belirlenmiştir (Tablo 3).

İşletme büyüklüğü ve hayvancılıkta makine kullanımı

Kursiyerlerin %37.90'ının 5-20 da, %25.57'sinin 20-50 da, %19.63'nün 50-100 da tarım arazisini işledikleri tespit edilmiştir. Hayvancılık faaliyetlerini kolaylaştıran tarımsal alet ve makine kullanımında ilk sırayı traktör kullanımı (%68.15) ve daha sonra ise sırasıyla; süt sağım makinası (%14.07), yem karıştırma makinası (%8.89), yem kırma makinası (%4.44), diğer makineler (%2.96) ve elektrikli kırma makinasının (%1.48) oluşturduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Hayvansal ürün elde edilmesi ve pazarlama

Kursiyerlerin uğraştıkları hayvancılık faaliyetlerine bakıldığında, %60.37'sinin sığırcılıkla, %28.11'inin koyunculukla uğraştıkları; ortalama hayvan sayısının sığırlarda 9.25, koyunlarda 71.12, olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Tarımsal örgütlenme ve destekler

Kursiyerlerin büyük çoğunluğunun herhangi bir tarımsal örgütlenmede yer almadıkları (%53.54), ancak bir bölümünün (%18.58) tarımsal örgütlere üye olmaya istekli oldukları gözlenmiştir. Kursiyerlerin %41.82'sinin tarımsal desteklerden faydalandığı, %58.18'inin faydalanmadığı belirlenmiştir.

Hayvancılık faaliyetlerindeki sorunlar

Kursiyerlerin hayvancılık faaliyetlerinde karşılaştıkları sorunların başında yem ve hayvan besleme sorunu (%25.75) yer alırken, bunu sırasıyla, sağlık (%21.89), kredi ve destekleme (%8.15), damızlık (%6.01), bilgi ve eğitim (%3.86), altyapı (%3.43), pazarlama-satış (%3.00) sorunu izlemektedir. Kursiyerlerin çoğunun (%72.37)

bırakmayı düşünmediği tespit edilmiştir (Tablo 7). Çalışmada öğrenim durumu ve koyun-keçi varlığı ile diğer değişkenler arasında Ki-kare testi kullanılarak bağımsızlık testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde değişkenler arasında herhangi anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 1. Eğitimlere katılan çiftçilerin bazı özellikleri**Table 1.** Some characteristics of farmers participating in trainings

Çocuk Sayısı	%	Yaş	%
1-2 çocuk	13.36	20 ve altı	5.60
3-4 çocuk	19.43	21-30	22.00
5-6 çocuk	22.27	31-40	30.00
7-8 çocuk	19.03	41-50	22.00
9-10 çocuk	10.93	51-60	15.20
11 ve üzeri çocuk	4.45	61 ve üzeri	5.20
Çocuk yok	10.53		
Öğrenim Durumu		Hane halkı Sayısı	
Okula gitmemiş	13.36	Tek	0.40
Okur-yazar	19.43	2-3 kişi	8.50
İlkokul mezunu	22.27	4-5 kişi	16.60
Ortaokul mezunu	19.03	6-7 kişi	25.10
Lise mezunu	10.93	8-9 kişi	23.89
Üniversite	4.45	10-11 kişi	16.60
Diğer	10.53	12 ve üzeri	8.91
Medeni Durum		Cinsiyet	
Evli	80.17	Kadın	5.65
Bekâr	19.92	Erkek	94.35

Tablo 2. Gelir-gider durumu**Table 2.** Income-expenditure situation

Evin Mülkiyeti	%	Aylık Gelir (TL)	%
Kendi evi	80.42	Asgari ücretten az	44.10
Kira	13.75	Asgari ücret	23.58
Lojman	5.00	1.501-2.000 arası	21.83
Başka	0.83	2.001-2.500 arası	3.93
Diğer Faaliyetler		2.501-3.000 arası	2.62
Meyvecilik	11.86	3.001-3.500 arası	2.18
Sebzecilik	11.86	3.501-4.000 arası	1.31
Tarla tarımı	60.45	4.001-4500 arası	0.44
Ticaret	11.30	4.501-5.000 arası	0.00
Diğer	4.52	5.001 ve üzeri	0.00
Veteriner Hekim Hizmeti		Ek Gelir	
Evet	48.84	Yok	70.89
Hayır	51.16	Kira	7.98
		Ek iş	19.72
		Diğer	1.41

Tablo 3. Hayvanların besleme durumu**Table 3.** Feeding status of animals

Kaba Yemlerin Temini	%	Kesif Yemlerin Temini	%
Mera- biçenekleri	24.14	Kendi üretimi	23.11
Kendim üretimi	22.41	Dışarıdan temin	43.56
Dışarıdan temin	21.55	Kendi üretimi ve dışarıdan temin	25.33
Kendi üretimi ve dışarıdan temin	18.97	Diğer	1.78
Diğer	0.43	İki veya daha fazla parametre seçenler*	6.22
İki veya daha fazla parametre seçenler*	12.50		
Tuz ve Vitamin-Mineral Takviyesi		Silaj Bitkilerinin Üretim ve Kullanım Durumu	
Yok	13.06	Evet	18.40
Yılda 1-2 kere	16.22	Hayır	81.60
Ayda bir kere	22.97	Hayvanlar Meraya Çıkıyor Mu?	
Haftada bir kere	30.63	Evet	90.87
Her gün düzenli	17.12	Hayır	9.13

Tablo 4. İşletmelerin büyüklüğü ve hayvancılıkta makine kullanımı**Table 4.** Businesses size and use of machinery in livestock

Kullanılan Tarım Arazisi Miktarı (Da)	%	Hayvancılıkta Kullanılan Ziraî Alet ve Makinalar	%	
5-20	37.90	Traktör	68.15	
20-50	25.57	Yem karıştırma makinası	8.89	
50- 100	19.63	Yem kırma makinası	4.44	
100-250	5.94	Süt sağım makinası	14.07	
250-500	4.57	Elektrikli kırkım makinası	1.48	
500-1000	3.20	Diğer	2.96	
1000 ve üzeri	3.20			
Tarım Arazilerinin Sulama Durumu		En Az	En Çok	Ortalama
Sulu		2	3500	73.02
Kıraç		1	900	66.62

Tablo 5. Hayvansal ürün elde edilmesi ve pazarlama**Table 5.** Animal product acquisition and marketing

Hayvan Türü	%	En Çok Üretilen Ürünler	%
Sığır	60.37	Süt	37.44
Koyun	28.11	Et-Besi	8.81
Keçi	3.23	Kanatlı eti	2.64
Kanatlı (Karışık)	4.15	Yumurta	3.96
Arıcılık	4.15	Bal	0.88
Hayvancılıkla İlgilenme Nedeni		Diğer	0.88
Geçim sağlamak	84.26	İki veya daha fazla parametre seçenler*	45.37
Ek gelir –yan gelir olsun diye	10.19		
Alışkanlık	3.24		
Hobi amaçlı	2.31		
Hayvan Sayıları	En Az	En Çok	Ortalama
Sığır	1	85	9.25
Koyun	1	1000	71.12
Keçi	1	100	19.17
Kanatlı (Karışık)	2	100	17.67
Arı Kovanı	1	400	57.47

*Bu sorularda iki veya daha fazla seçeneği seçenler bulunmaktadır.

Tablo 6. Tarımsal örgütlenme ve desteklerden faydalanma durumu**Table 6.** Agricultural organization and benefiting from support

Tarımsal Örgütlere Üyelik	%	Tarımsal Destek Durumu	%
Yok	53.54	Evet	41.82
Tarımsal kalkınma kooperatifi	7.52	Hayır	58.18
Sulama kooperatifi	1.77		
Tarım kredi kooperatifi	8.85		
Damızlık birliği	9.73		
Üye değil fakat istekli	18.58		

Tablo 7. Hayvancılık faaliyetlerindeki sorunlar**Table 7.** Problems in livestock activities

EN BÜYÜK SORUNLAR	%	FAALİYETLERİN BIRAKMA DURUMU	%
Sağlık	21.89	Hiç Düşünmüyor	49.56
Damızlık	6.01	Düşünmüyor	22.81
Alt yapı	3.43	Kararsız	16.67
Yem ve besleme	25.75	Düşünüyor	9.65
Pazarlama satış	3.00	İlk fırsatta hayvancılık faaliyetini bitirecek	1.32
Kredi ve destekleme	8.15		
Bilgi ve eğitim	3.86		
İki veya daha fazla parametre seçenler*	27.90		

*Bu soruda iki veya daha fazla seçeneği seçenler bulunmaktadır.

Tablo 8. Öğrenim durumu ve koyun keçi varlığı ile diğer bazı değişkenler arasındaki ilişki**Table 8.** Relationship between educational status and presence of sheep goat and some other variables

	Öğrenim Durumu		Sığır-koyun varlığı	
	X ²	P	X ²	P
Veterinerlik hizmeti alıp almadığı	7.0551	0.2166	1.2008	0.2732
Tuz ve vitamin-mineral takviyesi yapıp yapmadığı	7.1761	0.2079	0.8012	0.3707
Tuz ve vitamin-mineral takviyesi sıklığı	16.6897	0.6730	3.0897	0.5429
Tarımsal örgütlere üye olup olmadığı	5.7744	0.3288	0.5808	0.4460
Hayvan varlığı	16.8200	0.6646	-	-
Sığır-koyun varlığı	4.1239	0.5317	-	-

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya konu olan ve DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde verilen eğitimlere katılan kursiyerlerin %57.60'ının 40 yaş ve altında olduğu ve genç bir kitlenin eğitim almak istemesinin tarımsal faaliyetlerin geleceği açısından umut verici olduğu görülmektedir. Van ili Gevaş ilçesinde süt sığırcılığı üretim faaliyetinde bulunan 44 işletmenin sosyo-demografik ve işletmecilik özellikleri bakımından karşılaştırıldığı bir çalışmada, işletme sahiplerinin yaş ortalamasının 44.6 olduğu bildirilmiştir (Gençdal ve ark. 2016). Bu değer, yapılan bu çalışmada tespit edilen değerden düşüktür. Kadın kursiyerlerin oranının (%5.65) erkek kursiyerlerden (%94.35) çok daha az olduğu, eğitimlere katılanların büyük çoğunluğunun evli bireyler (%80.17) olduğu, yine hane halkı sayısına göre büyük çoğunluğunun 6-7 ve daha kalabalık ailelerden (%74.50) olduğu tespit edilmiştir. Van ilinde 2017 yılı ortalama hane halkı büyüklüğünün 5.2 kişi olduğu (TÜİK 2017a) dikkate alındığında, ankete katılan kursiyerlerin hane halkı büyüklüğünün Van ili ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Dedeoğlu ve Yıldırım (2006)'ın Emek Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'ne ortak işletmelerin ekonomik analizini yaptıkları bir çalışmada, incelenen işletmelerde ortalama hane halkı büyüklüğü 6 kişi olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, çalışmadan elde edilen bulgu ile uyumlu bulunmuştur. Karaturhan ve ark. (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, ankete katılan kursiyerlerin %99'unun erkeklerden, %1'inin kadınlardan oluştuğu bildirilmiştir. Bu çalışmada, eğitimlere katılan kadınların bu oranın üstünde olması, olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.

Yaşam kalitesini belirleyen kriterler arasında ikamet edilen ev ve evin mülkiyeti önemlidir (Yavuz ve ark 2014). Yapılan bu çalışmada, elde edilen verilere göre ankete katılanların büyük çoğunluğunun ikamet ettiği evin mülkiyetinin (%80.42) kendilerine ait olduğu belirlenmiştir. 2016 yılı gelir ve yaşam istatistiklerine göre Türkiye'de yaşayan fertlerin konut mülkiyetleri kendilerine ait olanların oranının %59.70 olduğu bildirilmektedir (TÜİK 2017b). Bu çalışmada elde edilen oranın 2016 yılı istatistik verilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, ankete katılan kursiyerlerin büyük bölümünün kırsal alanda ikamet etmesinden kaynaklanmaktadır. Yaşam kalitesini arttıran faktörlerden bir diğeri de gelir düzeyidir. Çiftçi eğitimlerine katılan kursiyerlerin aylık gelirleri incelendiğinde, çoğunluğun gelirinin asgari ücret ve altı (%67.68) olduğu görülmektedir (Tablo 2). 2016 yılı tarımsal işletme işgücü ücret yapısı istatistiklerine göre, Türkiye'deki sürekli tarım işçilerinin ortalama aylık ücretlerinin 1677 TL olduğu (TÜİK 2017c) ve bu değer, bu çalışmada elde edilen değerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ankete katılanların çoğunluğu gelirlerini arttırmak için çiftçilik

dışında ek geliri olmadığını (%70.89) ifade etmişlerdir. Bu durum, geçimlerini sağlamak için çiftçilikten başka alternatiflerinin olmadığını, bu sektöre bağımlı olduklarını göstermektedir. Hozman ve Akçay (2016) yaptıkları bir çalışmada, ankete katılanların %63'ünün tarım dışı geliri olmayan bireylerden oluştuğunu, %37'sinin ise tarım dışı gelire sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Hayvancılıkla birlikte yapılan diğer faaliyetlerde tarla tarımı (%60.45) ilk sırada yer almakta, bunu meyvecilik (%11.86), sebzecilik (%11.86), ticaret (%11.30) ve diğer işler (%4.52) izlemektedir. Hozman ve Akçay (2016)'ın yaptıkları çalışmada, ankete katılan üreticilerin %17.2'si sadece bitkisel üretim, %32.3'ü hayvansal üretim ve %50.3'ünün ise, karma üretim yaptığı ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışmada, ankete katılan ve hayvancılık faaliyeti yapan kursiyerlerin %48.84'ünün veterinerlik hizmeti aldıkları belirlenirken, Karakuş ve Akkol (2013) ise, hedef kitle çiftçilerin %52.64'ünün veteriner hekim hizmeti aldığını bildirmişlerdir.

DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde verilen eğitimlere katılan kursiyerlerin kullandıkları kaba ve kesif yemleri sırasıyla, %46.55 ve %23.11'inin kendisinin ürettiği, %21.55 ve %43.56'nin dışarıdan satın aldığı, %18.97 ve %25.33'nün ise, hem kendisinin ürettiği, hem de dışarıdan satın aldığı belirlenmiştir. Karakuş ve Akkol (2013)'un yaptıkları çalışmada ise, kaba ve kesif yemleri sırasıyla %12.26 ve %5.65'inin işletmenin kendisinden, %17.22 ve %15.86'sının dışarıdan satın aldığı, %70.52 ve %78.49'unun ise, hem kendisinin ürettiği, hem de dışarıdan satın aldığı bildirilmiştir.

İşletme giderlerinin azaltılması ve sağlıklı bir hayvancılık için hayvanların meraya çıkarılması hayati öneme sahiptir. İncelenen hedef kitledeki yetiştiricilerin %90.87'sinin hayvanlarını meraya çıkarttıkları belirlenmiştir. Bu oran, Şahin ve Yılmaz (2008)'in yaptıkları çalışmada elde edilen değerden (%76.22) daha yüksektir. Kârlı bir hayvancılığın önemli bir faktörü olan silajın, ancak yetiştiricilerin %18.40'ı tarafından kullanıldığı belirlenirken, bu oran Şahin ve Keskin (2010)'in yaptığı çalışmada %25.20 olarak bildirilmiştir. Kursiyerlerin yetiştirdikleri hayvanların beslenmesinde tuz ve vitamin-mineral takviyesini yılda bir, ayda bir, haftada bir ve hiç kullanmayanların oranı sırasıyla %16.22, %22.97, %30.63 ve %13.06 olarak belirlenirken, tuz ve vitamin-mineral katkısı her gün düzenli olarak yapan yetiştiricilerin oranı %17.12'de kalmıştır. Karakuş ve Akkol (2013)'un çalışmalarında ise, tuz ve vitamin-mineral takviyesini yapanların oranı %57.95, yapmayanların oranı ise %42.05 olarak bildirilmiştir. Modern hayvancılıkta kullanılan, bitkisel üretim ve hayvancılık yapmayı kolaylaştıran, çiftçiler tarafından en çok tercih edilen zirai alet ve makinaların, işletme başına 0.68 adet traktör (%68.15) ve 0.14 adet süt sağım makinası (%14.07) olduğu belirlenmiştir. Güzel ve Aybek (2017) yaptığı çalışmada ele aldıkları

işletmelerdeki alet ve makinaların sayısının işletme ölçeği büyüdükçe sayısının arttığı, işletme başına ortalama traktör sayısının 0.76 ve tüm makine sayısının ise 8.59 adet, bunun 1.05'inin ise süt sağım makinesi olduğu bildirilmiştir. Eğitimlere katılan kursiyerlere yapılan ankette %60.37'sinin sığırcılıkla, %28.11'inin koyunculukla uğraştığı ve kişi başına ortalama 9.25 baş sığır ve 71.12 baş koyuna sahip oldukları tespit edilmiştir. Şahin ve Yılmaz (2008) çalışmalarında, işletmelerin %77.0'sinin büyükbaş hayvanlara, %69.7'sinin küçükbaş hayvanlara sahip olduklarını, bunun da işletme başına 4.61 BBHB (Büyükbaş Hayvan Birimi) büyükbaş, 36.08 baş küçükbaş hayvana karşılık geldiğini bildirilmektedirler. Bu değerlerin yapılan bu çalışmadan elde edilen değerlerden düşük olduğu görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerle uğraşanlar için örgütlenme; mevcut sosyal yapı içinde birlikte karar alma ve sorumluluk bilincine sahip olarak insan kaynakları ve fiziki imkanları birleştirerek ortak tutum, davranış ve alışkanlıkların geliştirilmesine olanak sağlayan bir yapılanma olarak tanımlanmaktadır (Karatürhan ve ark 2014). Buna göre, yapılan bu çalışmada ankete katılan kursiyerlerin büyük çoğunluğunun herhangi bir tarımsal örgüte üye olmadıkları (%53.54), üye olmak isteyenlerin oranının ise, %18.58 olduğu belirlenmiştir. Karakaya ve Kızıloğlu (2014)'nın çalışmasında ankete katılan yetiştiricilerden herhangi bir tarımsal örgüte üye olmayanların oranı %42 olarak belirlenmiş ve bu değer, bu çalışmada elde edilen değerden daha düşük bulunmuştur. Ayrıca herhangi bir tarımsal destekten faydalanma durumu incelendiğinde, kursiyerlerin %41.82'sinin faydalandığı, %58.18'inin faydalanmadığı ifade edilmiştir. Demir ve ark (2015)'nin yaptığı çalışmada ise, ankete katılan üreticilerin %87.9'unun devlet teşviği ya da desteği aldığı, % 12.1'inin almadığı bildirilmiştir. Bu değerlerin bu çalışmadan elde edilen değerlerden yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, ankete katılanların hayvancılık faaliyetlerinde yaşadıkları sorunlarının sırasıyla; yem ve besleme (%25.75), hayvan sağlığı (%21.89), kredi ve destekleme (%8.15), damızlık (%6.01), bilgi ve eğitim (%3.86), altyapı (%3.43), pazarlama sorunları (%3.00) olduğu tespit edilmiştir. Karakaya ve Kızıloğlu (2014)'nın yapmış olduğu anket çalışması sonuçlarına göre ise, yetiştirici sorunlarının %36'sı ürünlerinin pazar imkanlarının artırılması, yine %36'sı veteriner hekim hizmeti konularında yetkililerden beklentilerinin olduğu, hayvancılık eğitimi konusunda beklentisi olan yetiştiricilerin oranının ise, %3 olduğu bildirilmiştir. Bu değerler, yapılan bu çalışma ile ortak parametrelerden elde edilen değerlerden (eğitim sorunu hariç) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; kırsal kesimde yaşayan insanlar ve çiftçiler, ülke kalkınmasını etkileyen önemli aktörlerdir. Kırsal kesimde yaşayan insanların çoğunluğu geçimini bitkisel üretim ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Tarımsal faaliyetlerde üretim, gelir ve refah artışının sağlanabilmesi için üreticilerin etkin bir şekilde bilinçlendirilmiş olması oldukça önemlidir. Van'da tarımsal faaliyetlerle uğraşan üreticilerin bu sektörde bilinçlendirilmesi ve bu faaliyetleri verimli bir şekilde sürdürmeleri adına önemli bazı avantajlar bulunmaktadır. Bunlar;

➤ İlin geniş tarım ve mera arazileri sayesinde bol miktarda yem bitkileri üretiminin yapılması sonucu bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetleri için önemli bir potansiyelinin bulunması,

- Gelişmekte olan önemli dış pazarlara yakın ve genç işgücünün fazla ve ucuz olması,
- İlin geleneksel üretim çeşitliliğinin fazla olması,
- Tarımsal kirliliğin düşük olması nedeniyle organik tarım ve iyi tarıma elverişli olması,
- Yaz dönemi sebze ve meyve üretiminde geç, dönem hasat bakımından öneme sahip olması,
- İlde bitkisel ve hayvansal üretimin giderek artmasının, tarıma dayalı sanayinin gelişmesine katkı sağlama potansiyelinin bulunması,
- Çok sayıda küçükbaş ve büyükbaş hayvanın bulunması.

Bu çalışmada tespit edilen eksikliklerin ortadan kaldırılması ya da azaltılmasıyla, hedef kitlenin bitkisel ve hayvansal üretim potansiyellerinin artırılması mümkündür. Tespit edilen bazı eksiklikler özetlendiğinde;

- Verimsiz tarım arazilerinin hububat ve yem bitkileri üretiminde kullanılması,
- Düşük verimli hayvanların bulunması ve kaliteli damızlıkların temin edilememesi,
- Çiftçilerin arazilerinin küçük olması ve arazi toplulaştırılmasına ihtiyaç duyulması,
- Bölgede tarımsal teknolojinin yeterli düzeyde kullanılmaması,
- Üreticilerin bitkisel ve hayvansal üretim konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmaması,
- Bölgede silaj vb. kaliteli kaba yemlerin yetersizliği ve kalitesiz kaba/kesif yemlerin hayvan beslemede kullanılması,
- Meraların verimsiz olması, mera otlatma kurallarına uyulmaması ve meralarda içme suyu sorunlarının olması,
- Yem maliyetleri ile ürün fiyatları arasında uçurum olması,
- Hayvan hastalıkları ile mücadelenin yetersiz olması,
- Hayvan barınaklarının uygun olmaması ve modernizasyon desteklerinin yetersiz olması,
- Ürünlerin uygun fiyatlarla pazarlanamaması,
- Tarımsal faaliyetlerde örgütlenmelerinin yeterince yaygın olmaması,
- Bitkisel ve hayvansal üretim desteklerinden yeterince faydalanılamaması,
- Uygun hayvan besleme yöntemlerinin kullanılmaması,
- Yasal ya da yasal olmayan şekilde yurtdışından getirilen ürünlerin yerli üretimi baskılaması gibi bahsi geçen eksiklikler, tarımsal faaliyetlerimizin geliştirilmesinin önünde engel olarak durmaktadır. Bu engellerin ortadan kaldırılmasında eğitimin büyük bir öneme sahip olduğu açıktır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın özeti 21-23 Haziran 2019 tarihinde Ankara'da düzenlenen Hasat Uluslararası Tarım ve Orman Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Anonim (2013).** Van ili tarım ve hayvancılık raporu. http://www.vantso.org.tr/u/files/tarim_son.pdf Erişim tarihi: 01.12.2018
- Dedeoğlu M, Yıldırım İ (2006).** Emek Tarımsal Kalkınma Kooperatifine ortak işletmelerin ekonomik analizi. YYÜ Zir Fak, Tar Bil Derg, 16(1): 39-48
- Demir PA, Işık SA, Aydın E, Yazıcı K, Ayvazoğlu C (2015).** Socio-economic importance of sheep breeding farms in Ardahan province. Van Vet J, 26 (3) 141-146

- Gençdal F, Terin M, Yıldırım İ (2016).** Tarımsal Kalkınma Kooperatif ortağı olan ve olmayan süt sığırcılığı işletmelerinin belirli kriterler açısından karşılaştırılması: Van ili Gevaş ilçesi örneği. *GOPÜ Zir Fak Derg* 33 (1), 1-8 doi:10.13002/jafag905
- Güzel M ve Aybek A (2017).** Kahramanmaraş ili süt sığırcılığı işletmelerinin mekanizasyon yapısı. *KSÜ Doğa Bil. Derg.*, 20(2), 148-159, DOI : 10.18016/ksujns.88470
- Hozman SB ve Akçay H (2016).** Sivas ili Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye süt sığırcılığı işletmelerinin bazı teknik ve ekonomik özellikleri. *Tar Eko Derg* 22-1
- Karakaya E ve Kızıloğlu S (2014).** Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin örgütlenme yapısı Bingöl ili örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 1(4): 552-560
- Karakuş F, Akkol S (2013).** Van ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu ve verimliliği etkileyen sorunların tespiti üzerine bir araştırma. *YYÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18 (1-2):09-16
- Karaturhan B, Şevik T, Yıldız Ö (2014).** Yetiştirici birliklerinin tarımsal kalkınmaya etkileri üzerine bir araştırma: Edirne Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği örnek olayı. *Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg.* 51 (2) 175-184
- Şahin K ve Keskin B (2010).** Van ili Gevaş ilçesinde yem bitkileri üreten işletmelerin mevcut durumu ve sorunları. *Alınları*, 19 (B), 7-13 ISSN:1307-3311
- Şahin K ve Yılmaz İH (2008).** Van ilinde yem bitkileri tarımı, mera kullanımı ve sosyo ekonomik yapı üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi*, 14 (4) 414-419
- SAS (2014).** SAS/STAT. Statistical analysis system for Windows. Released version 9.4. SAS Institute Incorporation, Carry, NC, USA
- TÜİK (2017a).** Ortalama hane halkı büyüklüğü. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27597> Erişim tarihi: 01.12.2018
- TÜİK (2017b).** Gelir ve yaşam koşulları araştırması, 2016. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24579> Erişim tarihi: 01.12.2018
- TÜİK (2017c).** Tarımsal işletme işgücü ücret yapısı, 2016. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24565> Erişim tarihi: 01.12.2018
- TÜİK (2018a).** Van ili tarım sektörü yatırım kılavuzu. <http://www.daka.org.tr/panel/files/yayinlar/Van%20%C4%B0li%20Tar%C4%B1m%20Sekt%C3%B6r%C3%BC%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20K%C4%B1lavuzu.pdf> Erişim tarihi: 01.12.2018
- TÜİK (2018b).** İstatistik göstergeleri. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?method=istgosterge> Erişim tarihi: 01.12.2018
- Yavuz F, Terin M, Güler İO, Akay B, Denizli G (2014).** Tarımsal üretimde kadının rolünün belirlenmesi üzerine bir çalışma: Bayburt ili örneği. *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül 2014, Samsun*
- Yıldız S, Akkol S, Deniz S (2019).** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi DAP Çiftçi Eğitim Merkezi'nde Eğitim Alan Kursiyerlerin Tarımsal Okuryazarlık Kapasitelerinin Değerlendirilmesi. *YYÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, 133-141